Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Viite: Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö Helsingin poliisilaitokselle 24.11.2022

Helsingin poliisilaitoksen asiantuntijalausunnon täydennys hallintovaliokunnalle asiassa: HE 114/2022

1. Asia

Hallintovaliokunta esitti tarkentavana kysymyksenä onko polisilla havaintoja siitä, onko kynnysrahan maksamisella tai muulla ulkomaalaisen työvoiman hyväksikäyttöön liittyvillä tekijöillä yhteyttä ajallisesti siihen, kun ulkomaalaiset työntekijät ovat oikeutettuja sosiaaliturvaan Suomessa.

2. Havainnot yleisesti

Asiaa ei ole nimenomaisesti tutkittu poliisissa, ja rikostutkinnan keskiössä ovat yleisesti rikoksen tunnusmerkistön mukaiset seikat, jolloin asiaa ei ilman erityistä syytä huomioida. Ihmiskaupparikoksia tutkittaessa tarkastellaan kuitenkin asianomistajan elämää laajemmin, myös esimerkiksi asumisen ja elannon osalta.

Ilmiön tasolla etuuksien hyväksikäyttö ei ole noussut esille merkittävänä tekijänä, mutta yksittäisissä rikostutkinnoissa asiasta on tehty havaintoja. Ihmiskaupparikosten uhriryhmissä on taustan puolesta suurta vaihtelua, joka tulee usein esille myös siinä, mitä riskialaa rikosepäily koskee. Yleisellä tasolla kausityöhön, maanviljelyyn tai ravintola-alaan liittyen ei ole havaintoja etuuksien väärinkäytöstä, ja sosiaalietuuksien hyödyntäminen on jopa varsin harvinaista. Toisaalta siivous- ja rakennusaloilla työskentelevät hyödyntävät sosiaalietuuksia verraten useammin, jolloin myös väärinkäytösten riski on suurempi.

3. Esitutkinta

Yhden rakennusalaan liittyvän rikosasian esitutkinnassa on havaittu selkeitä viitteitä järjestelmällisestä etuuksien väärinkäytöstä. Tutkinnan kohteena oli yrityksen rahojen kierrättäminen ns. kevytyrittäjiä hyväksikäyttäen siten, että yrityksestä maksetut palkat kohdistuivat vuorollaan eri henkilöille, ja tosiasiallinen palkanmaksu tapahtui käteisellä. Osana palkanmaksua oli järjestely, jossa työntekijöiden virallisesti maksettu palkka mitoitettiin

siten, että he olivat oikeutettuja sosiaalitukiin, lopun palkanmaksun tapahtuessa ilmeisen pimeästi. Epäillyt kutsuivat tätä järjestelyä nimellä ”Kela-money”.

Yhden rikostutkinnan perusteella ei ilmiön yleisyydestä voi tehdä pitkälle vietyjä johtopäätöksiä. Etenkin työperäinen ihmiskauppa on kuitenkin talousrikollisuutta, johon kuuluu merkittävissä määrin laillisen liiketoiminnan hyväksikäyttö rikolliseen hyödyn saamiseksi. Yksi yleisimpiä ilmiöitä maahanmuuttoon tähtäävässä työperäisessä hyväksikäytössä on työntekijöiden nimellisen palkan määrittäminen oleskeluluvan edellytyksenä olevalle tasolle, tosiasiallisen palkan määräytyessä muulla sopimisella. Sosiaalietuuksien tulorajojen ollessa yleisesti tiedossa, näiden hyödyntämiseen liittyvien väärinkäytösten riski tulisi tiedostaa.

Rikostarkastaja Pekka Hätönen